

گزارش «ایران» از ضرورت حمایت کتابخوانان از کتابفروشی‌های محلی

تیراژ برخی کتاب‌ها به ۱۰۰ نسخه رسیده است!

مریم شهبازی
خبرنگار

تقریباً یک دهه‌ای هست که خرید کتاب دیگر به راسته مشهور خیابان انقلاب و محدوده پل کریم خان ختم نمی‌شود، آن‌طور که گفت‌وگو با کتابفروشان نشان می‌دهد آنهایی که کتابخوانی به‌عادت در زندگی‌شان تبدیل شده ترجیح‌شان مراجعه به کتابفروشی‌های محل سکونت‌شان است. اتفاقی که پیش‌تر بارها در ضرورت عملی شدن آن صحبت شده بود؛ البته فرهنگ‌سازی تدریجی در این زمینه رانمی‌توان به پای تصمیم‌گیری‌های مسئولان گذاشت چراکه اگر کاری هم در این زمینه شده از سوی خود اهالی نشر و از سویی علاقه‌مندی مردم بوده؛ هر چند که هنوز شرایط مساعدی به این بخش نشرمان حاکم نیست و سرپا ماندن کتابفروشی‌ها مستلزم حمایت جدی بخش دولتی و ارگان‌هایی نظیر شهرداری است.

■ بردبا آنهایی است که به‌روز شده‌اند

مرضیه حسن‌زاده، یکی از مسئولان کتابفروشی ستاره در محدوده خیابان پیروزی است، او درباره میزان مراجعه کتابخوانان به کتابفروشی‌های محلی به «ایران» می‌گوید: «شاید صحبت‌های من شامل همه کتابفروشان نشود، چراکه کتابفروشی ستاره به لطف سابقه پنجاه ساله‌اش ارتباط خوبی با مخاطبان گرفته و خیلی از آنان به مشتری‌های ثابت ما تبدیل شده‌اند. اما اگر دیگر همکاران‌مان در نقاط مختلف کشور خواهان جذب مخاطبان بومی محل احداث کتابفروشی خود باشند باید رعایت موارد متعددی مد نظرشان باشند.» او سرعت کتابفروشان در به

روز کردن فهرست منابع خود را یکی از مهم‌ترین موارد مذکور می‌داند. هر چند که فراهم کردن همه آثار منتشر شده در قفسه‌های محدود کتابفروشی‌ها ممکن نیست و از این جهت برد با آنهایی است که از آثار مورد نیاز مراجعه‌کنندگان فهرست تهیه کرده و در اولین فرصت در اختیار آنان می‌گذارد.

حسن‌زاده ادامه سخنانش را به این بیان این مسأله اختصاص می‌دهد که برخی مواقع نیاز است کتابفروش از سود خود کم کند و می‌گوید: «اینکه برای تهیه کتاب‌های درخواستی هزینه بیک جداگانه‌ای از مشتری گرفته نشود خیلی مهم است؛ برخی کتابفروشان آنقدر در جذب مشتری جدی هستند که در کمتر از یک روز کاری دست به تهیه کتاب‌های مورد نیاز می‌زنند؛ اینها برخی از مواردی است که باعث می‌شوند مراجعه‌کنندگان بدانند نیاز نیست به خیابان انقلاب مراجعه کنند.» در کنار صحبت‌های حسن‌زاده بد نیست به نکته دیگری هم اشاره شود که آن ضرورت کتابخوان بودن فروشنندگان این فروشگاه‌های فرهنگی است. محمد یراقچی، مدیر نشر و کتابفروشی پنجره، در محدوده سیدخندان است؛ کتابفروشی به نسبت کوچکی با مراجعه‌کنندگانی که به گفته این فعال فرهنگی پای ثابت قفسه‌های آن شده‌اند. او در تشریح آسیبی که بی‌توجهی به کتابفروشی‌های محلی به دنبال دارد به «ایران» می‌گوید: «آسیب مراجعه خریدان کتاب به خیابان انقلاب تنها متوجه کتابفروشی‌های محلی نیست چراکه در نتیجه حذف تدریجی کتابفروشی مناطق مسکونی باید منتظر غریبه شدن کودکان و نوجوانان با کتاب و دیگر محصولات فرهنگی باشیم.»

این فعال فرهنگی تأکید دارد وجود کتابفروشی در مناطق مسکونی یکی از ضروریات نهادینه شدن فرهنگ مطالعه است چراکه اگر کتاب به کالایی نامأنوس تبدیل شود به مرور فراموش می‌شود. او ادامه می‌دهد: «نکته دیگری این است که اگر تهیه کتاب تنها به یکی-دو خیابان محدود شود آن وقت است که در زمره کالاهای دور از دسترس قرار می‌گیرد؛ آن هم در شرایط فعلی که با خیابان‌هایی مملو از ترافیک روبه‌رو هستیم.»

■ کشف ذائقه مراجعه‌کنندگان در رفت و آمد مداوم

یراقچی تقویت کتابفروشی‌های محلی را عامل مهمی در برقراری تعاملی نزدیک میان فعالان این عرصه و از سویی مراجعه‌کنندگان می‌داند و می‌گوید: «یکی از بهترین خاطرات دوران نوجوانی و جوانی‌ام مربوط به رفت و آمدهایی ست که به کتابفروشی محل

برخی کتابفروشان آنقدر در جذب مشتری جدی هستند که در کمتر از یک روز کاری دست به تهیه کتاب‌های مورد نیاز می‌زنند؛ اینها برخی از مواردی است که باعث می‌شوند مراجعه‌کنندگان بدانند نیاز نیست به خیابان انقلاب مراجعه کنند

زندگی‌ام داشتم و ارتباطی دوستانه با آنان پیدا کرده بودم؛ این تعامل یک نتیجه بسیار مهم دارد که همان کشف ذائقه مطالعاتی خریداران از سوی فروشنده است. اگر من علاقه‌مند برای خرید کتاب به مغازه شخصی بروم می‌توانم از همراهی فروشنده به‌عنوان یک مشاور فرهنگی خوب بهره‌مند شوم.»

البته بخشی از تحقق گفته یراقچی و دیگر فعالان این عرصه وابسته به این اصل است که کتابفروش خودش هم باید کتابخوان حرفه‌ای باشد که طی سال‌های اخیر مدیران کتابفروشی‌ها بیش از پیش متوجه ضرورت این مسأله شده‌اند. مدیر نشر پنجره ادامه می‌دهد: «با وجود همه اهمیتی که می‌توان در این خصوص برشمرد هنوز اهمیت و ارزش کتابفروشان حرفه‌ای در جامعه ما درک نشده و همچنان شاهد سردرگمی مردم در تهیه کتاب هستیم. متأسفانه این روزها فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی چندان در معرفی کتاب‌ها موفق عمل نکرده‌اند و ما گاه شاهد تبلیغ آثار از سوی افرادی هستیم که بدرستی این مسیر را نمی‌شناسند.» او از جمله راهکارهای مؤثر در تقویت کتابفروشی‌های محلی را همراهی جدی رسانه‌هایی نظیر تلویزیون و رادیو می‌داند؛ یکی از گلایه‌های یراقچی مانند بسیاری از فعالان عرصه کتاب به نظام آموزشی است که در همین رابطه تصریح می‌کند: «سرانه مطالعه در شرایط فعلی اقتصادی و از سویی نگرانی جدی درباره بیماری کرونا کاهش پیدا کرده، افزایش آن نیز بدون همراهی مدارس و حتی دانشگاه‌ها میسر نمی‌شود. وقتی مردم ضرورت کتابخوانی را درک کنند کتابفروشان هم با برنامه‌های تبلیغی می‌توانند مردم محله خود را جذب کنند.»

■ کتابفروشی‌های کوچک محلی اوضاع خوبی ندارند

با وجود نقاط ضعفی که متوجه کتابفروشی‌هاست یراقچی هم بخش عمده‌ای از مراجعه‌کنندگان را مشتریان ثابت می‌داند. او یکی از آسیب‌هایی که طی این سال‌ها متوجه کتابفروشان شده را حذف مشتری‌های گذری می‌داند که برخلاف گذشته اهمیتی برای کتاب و خرید آن قائل نیستند که مهم‌تری عامل آن را می‌توان کاهش قابل توجه توان اقتصادی مردم دانست. مسائلی که تا به این جا درباره بخشی از آنها خواندید مشکلاتی است که در نهایت منجر به کاهش تیراژ کتاب‌ها از ۲-۳ هزار نسخه به ۵۰۰، ۴۰۰ و حتی به تازگی

یکصد نسخه شده است. «بدرقه جاویدان» هم یکی از کتابفروشی‌هایی است که نزدیک دو دهه از تأسیس آن می‌گذرد و در خیابان فاطمی واقع شده، سعیدرضا علمی، مدیر این کتابفروشی هم در گفت‌وگو با «ایران» بر این نکته تأکید دارد که به مرور شاهد نهادینه شدن فرهنگ حمایت از کتابفروشی‌های محلی هستیم. او می‌گوید: «با وجود همه شرایط نابسامانی که بر کشور سایه انداخته، ماهی یک تا دو کتابفروشی در پایتخت افتتاح می‌شود که همگی مربوط به بخش خصوصی و در نهایت مؤسساتی همچون شهر کتاب هستند. با وجود این کتابفروشی‌های محلی کوچک اوضاع خوبی ندارند.»

او دلیل شرایط نامساعد کتابفروشی‌های کوچک محلی را ناتوانی آنها در به روز کردن دکور، افزایش متراژ فروشگاه‌ها و همچنین فروش دیگر اقلام فرهنگی عنوان می‌کند. او می‌گوید: «کتابفروشی‌های امروزی اغلب ساختاری مدرن دارند، برخی کافه کتابی در طبقه دوم خود دارند و تعدادی هم در کنار فروش کتاب، دیگر محصولات فرهنگی و حتی بازی‌های فکری هم می‌فروشند. همین گستردگی کالاهای ارائه شده که گاهی می‌توان به آنها برپایی مراسم‌های فرهنگی با حضور چهره‌های شاخص فرهنگ و هنر را هم اضافه کرد باعث می‌شود که مخاطبان اشتیاق بیشتری برای مراجعه به آنها نشان بدهند. از این طریق می‌دانند با مراجعه به یک کتابفروشی، تنها با کتاب روبه‌رو نیستند که این اتفاق مثبتی است.»

با این حال به روزرسانی کتابفروشی‌ها و اعمال مواردی که به برخی از آنها اشاره شد اتفاقی نیست که صاحب یک کتابفروشی کوچک که چیزی به تعطیلی‌اش نمانده قادر به انجام آن باشد. در چنین شرایطی بد نیست مسئولان فرهنگی دولتی و همچنین مدیران سازمان‌های شهری نظیر شهرداری‌ها بیش از پیش متوجه وظیفه‌ای شوند که در این زمینه بر عهده دارند. هر چند که اهالی نشر تأکید دارند افزون بر ضرورت حمایت مادی از اهالی نشر، یکی از مهم‌ترین موارد لزوم فرهنگ‌سازی در عرصه کتابخوانی از سوی نهادهای اصلی آموزشی و همچنین رسانه‌ها است؛ مسأله‌ای که سال‌هاست از سوی فعالان فرهنگی مطرح می‌شود و در شرایط فعلی و آسیب‌های که شیوع بیماری کرونا سبب شده ضرورت انجام آن بیش از پیش احساس می‌شود.